

NEURJE V HALOZAH – IZVAJANJE UKREPOV

Stanko Meglič*

Neurje, ki je v noči s 3. na 4. julij 1989 prizadelo območje osmih krajevnih skupnosti v Halozah, je zahtevalo hitro in učinkovito ukrepanje pristojnih organov v občini Ptuj. Poleg te naravne nesreče je bila od 30. 6. 1989 dalje s pesticidi onesnažena še pitna voda v črpališču Šikole; iz njega se s pitno vodo oskrbuje krajevna skupnost Cirkovce, na območju katere živi 2200 občanov. Onesnaženost pitne vode s pesticidi je zajela tudi črpališče Kidričevo, iz katerega se oskrbuje 3500 občanov, nato pa še črpališče Skorba, ki oskrbuje s pitno vodo okrog 35000 prebivalcev v občini Ptuj. Ob ukrepih za sanacijo stanja po neurju v Halozah je bilo treba zagotoviti oskrbo z zdravo pitno vodo za 40700 od 69900 prebivalcev občine Ptuj.

Območje Haloz, ki ga je zajelo neurje, spada med manj razvita območja v R Sloveniji s slabo cestno infrastrukturo, brez javnega vodovodnega omrežja, zato prihaja, zlasti v sušnih obdobjih, do problemov pri oskrbi z zdravo pitno vodo, tu so še gospodinjstva brez električne energije, pa tudi napetost je slaba, območje je brez PTT zvez, starostna struktura prebivalcev je visoka, tu je največ mladih v občini z nedokončano osnovno šolo, razmere za kmetijsko proizvodnjo so težke, ker ni možna strojna obdelava, veliko je socialnih problemov itd. Območje Haloz so že pred tem prizadele posamezne naravne nesreče: zimska in spomladanska pozeba vinogradov, toča, poplave, ki sta jih povzročila reka Dravinja in potok Rogatnica, snežni plazovi v manjšem obsegu itd.

Posledice neurja

Močno deževje, ki je zajelo del Haloz (skica 1), je povzročilo hitro naraščanje (hudourniških) vodotokov, ki so poplavljali in uničevali stanovanjske in gospodarske

objekte, ceste in cestne objekte, vodnogospodarske objekte, električno in PTT omrežje ter kmetijske površine. Zaradi predhodnega deževja ter velikih količin padavin 3. julija je na strmih pobočjih prišlo do večjih in manjših zemeljskih plazov (okrog 1800), ki so porušili ali

ogrozili stanovanjske in gospodarske objekte, pretrgali ali zasipali ceste in zaježili vodotoke ter uničili ali poškodovali kmetijske površine (slike od 1 do 5).

Zaradi močnega deževja na širšem območju je močno narasla tudi reka Drava, ki je dolvodno od jezua Markovci poplavljal kmetijske površine in ceste ter ogrozila dve stanovanjski hiši in perutninsko farmo.

Neurje je zajelo območje Haloz ponoči, zraven tega pa je zaradi poškodb na električnih napravah prišlo še do izpada električne energije. Do posameznih vasi, zaselkov in hiš je bilo mogoče priti peš. V preglednici št. 1 so prikazane posledice neurja.

Izvajanje ukrepov

V izvajanje zaščitnih in reševalnih ukrepov so se že ponoči vključila prostovoljna gasilska društva, cestno podjetje, podjetje za distribucijo električne energije, organi varnosti ter posamezni člani organov v krajevnih skupnostih, občinskega štaba za civilno zaščito in izvršnega sveta. Zaradi nedostopnosti posameznih območij, slabe vidljivosti, poplavljenosti večjih območij, vključno s cestami, ki so bile ponekod popolnoma uničene, ni bilo možno speljati večjih reševalnih akcij. Do izraza je prišlo samozaščitno ukrepanje občanov samih, ki so se izselili iz poplavljenih, ogroženih ali porušanih objektov. Vzpostavljeno je bil nadzor nad prometom; nekatere ceste so zaprli in promet preusmerili. Med neurjem ni prišlo do telesnih poškodb in smrtnih primerov.

Naslednji dan so bile dejavnosti organizirane vodene prek izvršnega sveta, občinskega štaba za civilno zaščito in organov v krajevnih skupnostih. V začetnem obdobju niso bili znani podatki o razsežnosti posledic neurja, zato je bil s strani izvršnega sveta, štaba za civilno zaščito, centra za socialno delo, Rdečega križa in upravnih organov organiziran ogled terena in izvajali so se ukrepi, ki so se nanašali zlasti na: evakuacijo in nastanitev ljudi, preskrbo z osnovnimi prehrabeni izdelki in s pitno vodo, evakuacijo in razselitev živine ter odstranjevanje ruševin in plazov ob stanovanjskih in gospodarskih objektih in s cest. Na teren so odšle komisije za oceno škode, prav tako ekipa geologov. Aktiviran je bil občinski center za obveščanje, uvedeno dežurstvo, usklajeno poročanje in informiranje javnosti. Vzpostavljeno je bilo sodelovanje z republiškimi resornimi upravnimi organi in operativno sodelovanje z Republiškim štabom za civilno zaščito.

Preglednica 1. Pregled poškodovanih objektov, naprav in površin.

Zap. št.	Vrsta in ime sredstev	Merska enota	Količina	
			poškod.	uničeno
1	2	3	4	5
1	Stanovanjske hiše	kom	84	18
2	Gospodarska poslopja	kom	71	8
3	Počitniške hiše	kom	2	1
4	Lope	kom	—	7
5	Družbena poslopja	m ²	2134	—
6	Obdelovalna kmetijska zemljišča	ha	6965	261
7	Dolgoletni nasadi:			
	— sadovnjaki	ha	107	18
	— vinogradi	ha	677	62
	— hmeljišča	ha	11	2
8	Oprema:			
	— stroji in naprave	kom	89	10
	— orodje	kom	120	34
	— dobrine v gospodinjstvu	kom	158	42
9	Ceste:			
	— magistralne	km	7	1
	— regionalne	km	20,6	4
	— lokalne	km	52	28
	— krajevne poti	km	185	122
	— gozdne ceste	km	19,7	—
	— gradbeni objekti	kom	9	3
10	Vodnjaki – zajetja	kom	134	17
11	Vodovodno omrežje	m	4300	—
12	Električno omrežje	km	23	—
	— transformatorske postaje	kom	—	2
13	PTT omrežje	km	6	0,6
14	Vodnogospodarski objekti	km	27,6	5
15	Gozdovi	ha	19	—

Skupna škoda je bila ocenjena na 83.450.195,00 dinarjev, kar je več, kot je znašal družbeni proizvod občine Ptuj v letu 1988. Največ škode je bilo v kmetijstvu in na cestah.

* Izvršni svet Skupščine občine Ptuj, Srbski trg 1, Ptuj.

Preskrba in nastanitev ogroženega prebivalstva

Preskrba ogroženega in prizadetega prebivalstva se je v prvih dneh izvajala na več načinov in je bila omejena na osnovne prehrabne izdelke in na pitno vodo. Izvršni svet je preskrbo z živili izvajal prek občinskega štaba za civilno zaščito, centra za socialno delo in štabov civilne zaščite v krajevnih skupnostih. Hrano so delili po vaseh in zaselkih. Kasneje je preskrba potekala prek centra za socialno delo in trgovske mreže v obliki enkratne denarne pomoči, za katero je bilo v trgovinah možno dobiti posamezne prehrabne izdelke.

Preskrba z ostalimi izdelki (obleka, obutev, posteljnina itd.) je potekala prek Rdečega križa, krajevnih skupnosti in organizacij združenega dela. Razdelitev opreme so vodile organizacije Rdečega križa in komisije za socialno delo v krajevnih skupnostih.

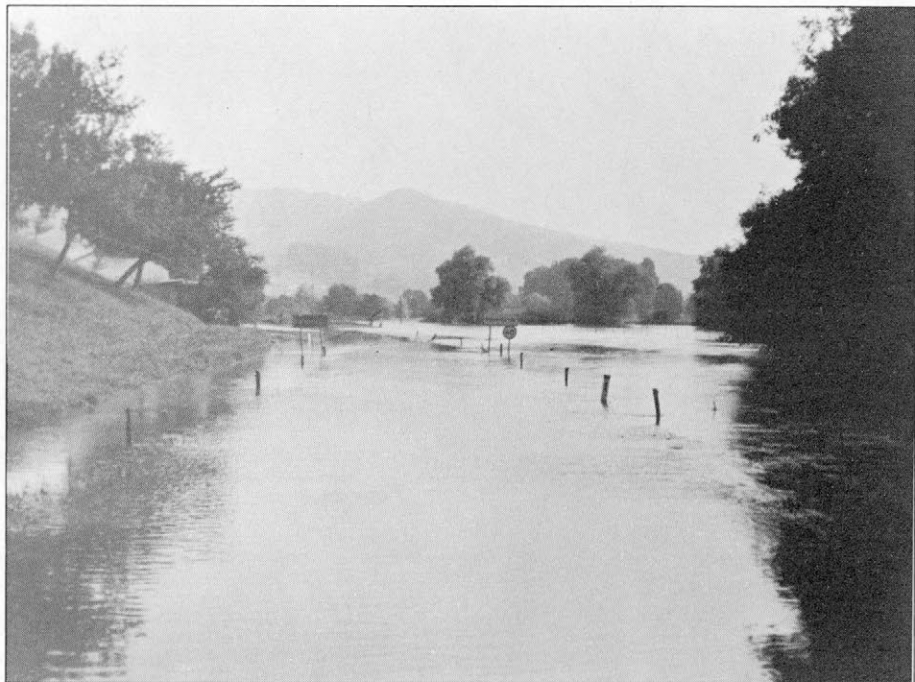
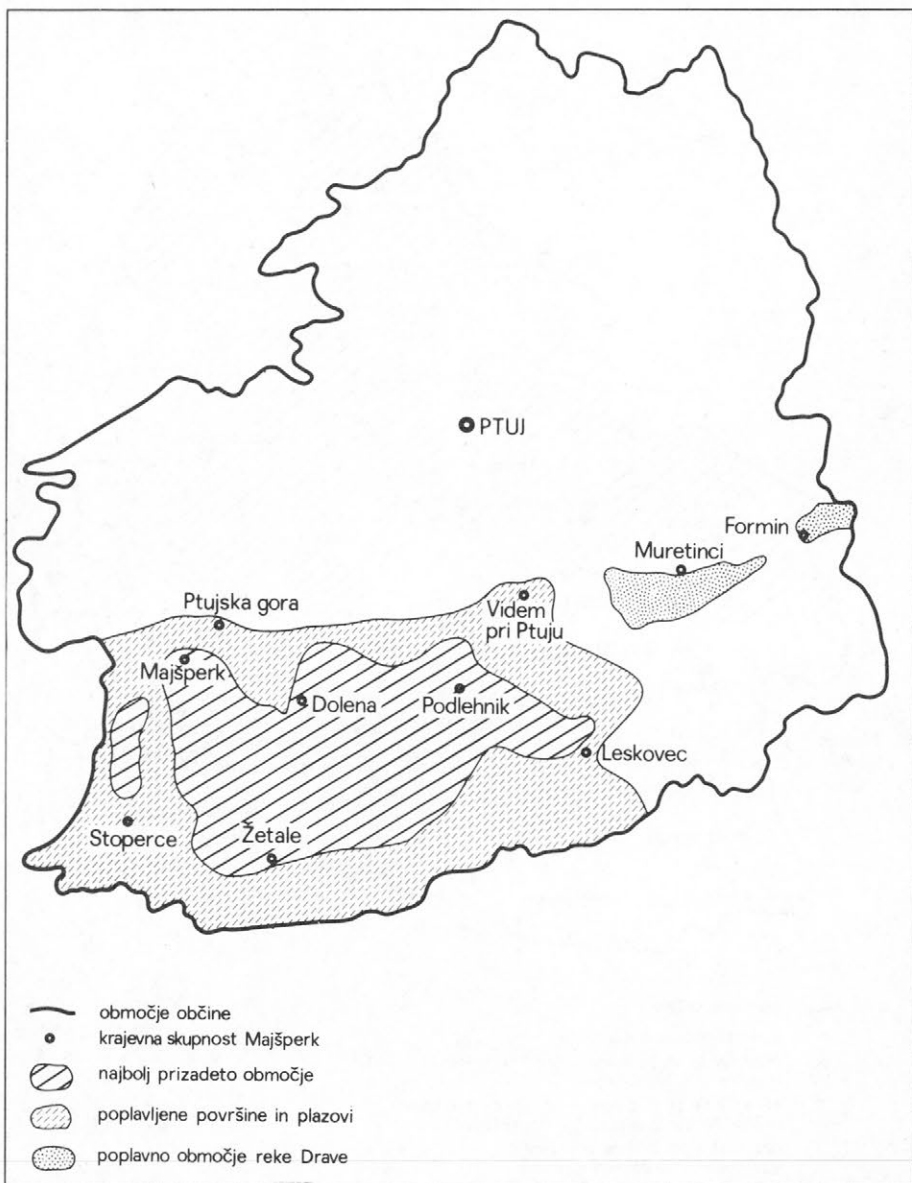
Denar za nakup prehrabnih izdelkov je bil zagotovljen iz sredstev občinskih blagovnih rezerv, sredstev sisov za pospeševanje proizvodnje hrane in osnovne preskrbe, socialnega skrbstva in sredstev, zbranih na posebnem računu za Haloze.

Zaradi uničenih ali ogroženih stanovanjskih objektov je bilo treba za 18 družin organizirati nastanitev. Pet jih je šlo v počitniške prikolice, 3 v novozgrajene, a nedokončane stanovanjske objekte, preostale družine so se preselile v družbena stanovanja, v prazne stanovanjske objekte in k sorodnikom. Največje težave so bile z ostarelimi občani, ki niso hoteli zapustiti domov.

Preskrba s pitno vodo

Skoraj celotno območje Haloz, ki ga je zajelo neurje, je brez javnega vodovodnega omrežja, poškodovano ali uničeno je bilo tudi večje število vodnjakov in zajetij. Na en studenec ali zajetje je vezanih več gospodinjstev. Poleg dovoza z gasilskimi cisternami je bilo na najbolj ogroženem območju postavljenih 15 hidrokontov s kapaciteto 3000 l vode. Pri dostavljanju vode v posamezna gospodinjstva, ki so bila najbolj oddaljena od lokacij hidrokontov, in pri oskrbi ostarelih občanov so na začetku pomagali tudi pripadniki JLA. Poseben problem v oskrbi z zdravo pitno vodo pa je bilo onesnaženje črpališč Šikole, Kidričevo in Skorba s pesticidi. V občini Ptuj je ostalo čisto le črpališče Lancova vas. Način oskrbe je razviden s skice 2.

Preskrbo z zdravo vodo je vodil občinski štab za civilno zaščito skupaj s komunalnim podjetjem in občinsko gasilsko zvezo. S pesticidi onesnažena voda se je lahko uporabljala le za sanitarne namene in za živino. Že pred onesnaženjem je bil narejen načrt za oskrbo z vodo, ki je bil v nastalih razmerah skoraj v celoti izveden. Na območju občine smo zagotovili 49 hidrokontov po 1500 l, 26 hidrokontov po 3000 l, 5 bazenov po 4500 l, 1 stacionarno cisterno z 8000 l, 5 kontejnerskih

Slika 1. Posledice polave, ki jo je reka Dravinja povzročila v naselju Stanečka vas v krajevni skupnosti Majšperk.

26 rezervoarjev po 4000 l, 24 plastičnih posod iz zaklonišč po 700 l in 60 posod po 70 l. Skupna kapaciteta posod je bila 201 300 l, od tega je bilo po krajevnih skupnostih razporejeno 167 000 l vode in v delovnih organizacijah 34 300 l.

Hidrokonti so bili razmeščeni na 111 lokacijah v občini. Posebej smo zagotavljali vodo za zdravstveni center in živilskopredelovalno industrijo (pekarna, klavnica). Za polnjenje hidrokontov smo v občini uporabili 26 gasilskih cistern, 1 cisterno JLA in eno cisterno industrijskega gasilskega društva Kidričevo. S posredovanjem republiškega štaba za civilno zaščito so od 24. 7. 1989 dalje pri oskrbi pomagale občinske gasilske zveze z različnih območij Slovenije (skupno 15 avtociستern). Največja dnevna poraba vode je bila 400 000 l, kar je močno preseglo predvideno potrebo – 5 l vode na osebo.

Pod nadzorom Zavoda za zdravstveno varstvo Maribor in sanitarne inšpekcije se je izvajalo hiperkloriranje hidrokontov, studencev in zajetij na območju Haloz ter jemalo vzorce vode.

Odstranjevanje plazov in ruševin

Za območje Haloz dosedaj niso bili značilni zemeljski plazovi, razen posameznih primerov, zlasti na zelo strmih pobočjih. Pred nekaj leti so snežni plazovi porušili en stanovanjski objekt in zahtevali človeško življenje.

Ob zadnjem neurju se je v Halozah pojavilo prek 1800 plazov, ki so najbolj poškodovali ceste ter stanovanjske in gospodarske objekte. Vseh 18 stanovanjskih objektov je bilo porušenih ali ogroženih zaradi plazov.

Za odstranjevanje plazov s cest so bile aktivirane vse organizacije z gradbeno mehanizacijo, pa tudi zasebniki. Odstranjevanje plazov se je izvajalo glede na kategorizacijo cest. Izvršni svet je odredil vrstni red čiščenja cest na celotnem območju, ki je bilo prizadeto zaradi plazov. Del mehanizacije je bil iz nekaterih drugih območij v Sloveniji (Maribor, Kranj). Za odstranjevanje plazov s krajevnih poti je primanjkovalo zlasti manjših buldožerjev, ki pa jih ni bilo niti na širšem območju Slovenije. Vzporedno s čiščenjem krajevnih poti se je strojno odstranjevalo tudi plazove ob gospodarskih in stanovanjskih objektih in vodnih zajetjih seveda, kjer je bilo možno. V ostalih primerih so se v odstranjevanje plazov in ruševin vključevali pripadniki civilne zaščite in JLA, delovne brigade organizacij združenega dela, brigadirji ZMDA Slovenske gorice in občani. Akcije so vodili štabi za civilno zaščito v krajevnih skupnostih.

Po sanaciji plazov na cestah, stanovanjskih in gospodarskih objektih ter vodnih zajetjih je sledila sanacija plazov na kmetijskih površinah, kjer je bilo možno strojno planiranje in odstranjevanje plazov.

Slika 2. Uničen pridelek koruze in pšenice.

Slika 3. Uničena lokalna cesta z asfaltno prevleko v naselju Naraplje.

Slika 4. Z zemeljskim plazom zasuta stanovanjska hiša in porušeno gospodarsko poslopje v naselju Planjsko.

Poleg navedenih ukrepov so se izvajali še nekateri drugi ukrepi civilne zaščite, zlasti zaščita in reševanje ob poplavih, razselitev in preskrba živine itd. Ob neurju so na veliko poplavlili tudi Dravinja in Rogatnica ter manjši vodotoki, ki doslej niso poplavljali: Peklača, Jesenica, Psičina. Dravinja in Rogatnica sta po navedenem neurju poplavliali še večkrat, zlasti kmetijska zemljišča.

Ukrepi prve medicinske pomoči niso bili potrebni, povečala pa se je dejavnost patronažne službe na domu, in to na celotnem ogroženem območju, večja je bila tudi socialna dejavnost.

Zaradi porušenih gospodarskih objektov je bila živina (govedo, prašiči) razseljena na sosednje kmetije, k sorodnikom ali v improvizirana stojišča. Živino so oskrbovali s krmom iz republiških blagovnih rezerv (100 ton koruze) in s krmom, ki jo je nabavljala kmetijska zadruga ali so jo darovali kmetje z ostalih območij občine in Slovenije. Na celotnem ogroženem območju je bilo izvedeno preventivno cepljenje živine.

Ker so govejo živino krmili s senom s poplavljenega območja, je bila ugotovljena metiljavost, zaradi česar je prišlo do primerov pogina. V akcijo preventivnega cepljenja in zdravljenja živali je bil takoj vključen Obdravski zavod za veterinarstvo in živinorejo iz Ptuja.

Na prizadetem območju so takoj začeli urejati električno in PTT omrežje, ter sanirati vodotoke.

Delo komisij za ocenitev škode

Poleg občinske komisije za oceno škode ob naravnih nesrečah so bile imenovane komisije za oceno škode po posameznih dejavnostih. V krajevnih skupnostih so bile imenovane komisije za oceno in popis škode v kmetijstvu, ki so sodelovale z občinskim komitejem za kmetijstvo. Pri občinskem komiteju za urbanizem, gradbene in komunalne zadeve so bile imenovane komisije za popis in oceno škode na objektih in napravah komunalne infrastrukture (ceste, vodovodni objekti, električno in PTT omrežje, stanovanjski in gospodarski objekti, vodotoki in vodnogospodarski objekti). Za oceno terena z geološkega vidika in ogroženosti bivanja v stanovanjskih in gospodarskih objektih je bila na prizadetem območju ekipa geologov Geološkega zavoda Slovenije.

Za vse komisije so bile organizirane strokovne priprave, ki so jih izvajali člani občinske komisije. Člani so bili v posamezne komisije vključeni na osnovi strokovnega znanja ali dejavnosti.

Informiranje javnosti

Informiranje javnosti je bilo pomembno zaradi informiranja občanov na prizadetem območju občine o izvajanju posameznih ukrepov, ki so se nanašali zlasti na sanitarne ukrepe za uporabo zdrave pitne vode in razporeditve hidrokontov za preskrbo s pitno vodo. Potekalo je prek javnih informativnih sredstev (lokalna radijska postaja), pisnih obvestil občanom, krajevnih skupnosti, direktno pa v osebnem stiku s člani komisij in civilne zaščite ter s strokovnimi delavci na terenu.

Drugi del se je nanašal na informiranje širšega slovenskega prostora o obsegu in posledicah neurja ter potrebni pomoči občanom na prizadetem območju. Ocenjujemo, da je ta del informiranja potekal zelo dobro, v nekaterih javnih informativnih sredstvih pa so se pojavili tudi članki, ki so izvedene ukrepe prikazovali le z negativne strani.

Zaključne ugotovitve

Neurja s takimi posledicami v Haloze ne pomnijo. Na tem območju je sicer prihajalo do vsakoletnih poplav, ki so jih povzročale nekajdnevne padavine. Plazovi so se v takšnem obsegu pojavili prvič in zaradi tega v začetnem obdobju niso bili znani podatki o obsegu naravne nesreče in tudi ne posledice, kar je vplivalo na izvajanje ukrepov. Za ugotovitev dejanskega stanja si je bilo treba ogledati celotno območje, kar je vzelo precej časa. Za to območje je značilna velika razgibanost terena in velika razdrobljenost naselij in zaselkov.

Odstranjevanje plazov je zahtevalo veliko izkušnost strojnikov. Zaradi razmočenega terena in poplavljenih območij je delo potekalo zelo počasi. V začetnem obdobju tudi ni bilo možno stanovanjskih objektov ročno odkopavati iz plazov.

Na ogroženo območje smo pošiljali le ustrezno organizirane skupine za izvajanje določenih nalog. To so bile bodisi enote civilne zaščite ali pa posebej formirane delovne brigade, ki so delovale po navodilih štabov civilne zaščite. Splošne mobilizacije enot civilne zaščite nismo izvajali.

Za pripadnike civilne zaščite smo ugotovili neustrezno starostno strukturo; večina jih ni bila sposobna opravljati fizičnega dela. Glede sestave občinskega štaba za civilno zaščito smo ugotovili, da je v takih razmerah pozitivno, da so za posamezne ukrepe CZ zadolženi direktorji iz delovnih organizacij. To je omogočalo, da je bilo ukrepanje teh organizacij hitrejše, kot je v primerih, ko je treba nalogo prenašati od člana štaba ali izvršnega sveta na delovno organizacijo.

Delo je potekalo učinkovito. Seje posameznih organov so bile zelo redke, pa še te so bile sklicane v zgodnjih jutranjih ali poznih večernih urah, zaradi ocenjevanja izvedenih ukrepov in dogovarjanja za naslednji dan. V izvajanje ukrepov je bil neposredno vključen izvršni svet s štabom za civilno zaščito in upravnimi organi, vloga ostalih organov ni prišla do izraza (komite za SLO in DS, DPO itd.). V krajevni skupnosti sta bila za ukrepanje zadolžena svet KS in štab CZ. V nekaterih krajevnih skupnostih je bila aktivnost odvisna zgolj od posameznika, kar se je v praksi odražalo kot negativno.

Plazovi kot naravna nesreča v takšnem obsegu niso bili predvideni v načrtih civilne zaščite in zato tudi ukrepi niso bili razdelani. V obeh nesrečah (neurje in onesnaženost vode) je najbolj učinkovito ukrepala gasilska organizacija.

Ob neurju v Haloze se je ponovno potrdila solidarnost v slovenskem prostoru. V občini Ptuj smo takoj po neurju odprli posebni račun za zbiranje prispevkov. Denar so nakazovali posamezniki in organizacije s širšega območja Republike Slovenije pa tudi iz SR Hrvatske. Zbrano pa je bilo tudi veliko sredstev v materialni obliki (gradbeni material, krma za živino, pohištvo, posteljnina, bela tehnika, obutev, obleka itd.). Prisoten je bil dvom o uporabi sredstev na skupnem računu, zato so posamezniki nakazovali denar kar neposredno družinam.

Stanko Meglič Storm in Haloze and Steps Taken

The Haloze and Ptuj regions were inundated by heavy rain on July 3rd and 4th, 1989. Rivers and streams flooded agricultural areas, roads, houses, and other buildings. Many landslips, were started by the heavy rain, destroying or threatening houses and other buildings, burying roads and streams, and damaging the electric and telephone networks.

Immediately following the storm, steps to rescue people and property were taken. 18 families were evacuated, and people in the threatened area were supplied with food, water, and other necessities. Landslips were cleared from roads and traffic restored by firemen, soldiers, community members, and others. A large campaign was undertaken in Ptuj and the rest of Slovenia to help affected residents.